

Informacija o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine

Crna Gora se jasno opredjelila za smanjenje uvoza električne energije, sigurnost snabdjevanja i smanjenje emisije efekata staklene baste, pa je s tim u vezi kreirana i politika podrške razvoja projekata iz obnovljivih izvora. Vlada Crne Gore, na sjednici od 11.12.2014. godine, donijela Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora, i tom prilikom preuzela obavezu da u 2020. godini dostigne udio energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u iznosu od 33%. Zaključkom sa pomenute sjednice, Vlada je zadužila Ministarstvo ekonomije da prati implementaciju Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine i o tome izvještava Vladu.

Nacionalni cilj u iznosu od 33% određen je u skladu sa uobičajenom evropskom praksom i taj cilj predstavlja nacionalni opšti cilj, koji se postiže ostvarivanjem sektorskih ciljeva u elektroenergetici, grijanju i hlađenju, i saobraćaju.

U skladu sa obavezama koje Crna Gora ima kao članica Energetske zajednice, u novi Zakon o energetici („Službeni list Crne Gore“, broj 5/16 od 20.01.2016. godine) implementirana je Direktiva 2009/28/EK o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora. Shodno odredbama pomenutog zakona sprovođenje Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora prati Ministarstvo ekonomije i o njegovoj realizaciji svake druge godine Vladi i nadležnom organu Energetske zajednice dostavlja izvještaj. Izvještaj o realizaciji akcionog plana, pored ostalog, sadrži analizu ostvarivanja nacionalnog cilja u pogledu pojedinačnih udjela (električna energija, grijanje i hlađenje, saobraćaj) i ukupnog udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u izvještajnom periodu.

Uvažavajući navedeno, Crna Gora je, u prethodnom periodu, Sekretarijatu Energetske zajednice dostavila Izvještaj o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana za period 2012. - 2013. godine. Shodno odredbama novog Zakona o energetici, uz finansijsku pomoć Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj (EBRD), angažovana je konsultantska kuća, Institut “Hrvoje Požara” iz Zagreba, koja je pripremila Izvještaj o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2014-2015. godina.

Ovim Izvještajem utvrđeno je da je udio obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori za 2014. godinu iznosio 31,9%, a za 2015. godinu 31,7%. Budući da je Nacionalnim akcionim planom bilo predviđeno dostizanje udjela od 31,8% za 2015. godinu, može se konstatovati da nije došlo do značajnog odstupanja ostvarenja u odnosu na plan.

Pomenuti udjeli za 2014. i 2015. godinu su kao ulazne parametre uključili ostvarene rezultate u tom periodu. Što se tiče, udjela koji se odnosi na proizvodnju iz objekata koji se realizuju na osnovu ugovora o koncesija i zakupa koje prati Ministarstvo ekonomije može se reći da je taj uticaj za ove dvije godine veoma mali, imajući u vidu da je ukupna finalna potrošnja energije u 2014. godini iznosila 8603 GWh, a u 2015. godini 9049 GWh. Naime u obračun za 2014. godinu uključena je proizvodnja od 1,3 GWh iz jedne mHE, dok je u 2015. godinu uključena proizvodnja od 25,5 GWh iz osam mHE.

Naredni izvještajni period koji će se raditi krajem 2018. godine obuhvatiće 2016. i 2017. godinu. Shodno, dinamici utvrđenoj kroz praćenje realizacije ugovora koji su u nadležnosti Ministarstva ekonomije u 2016. godini proizvedeno je 43,69 GWh iz devet mHE, a shodno planu za 2017. godinu predviđa se proizvodnja iz 16 mHE i VE Krnovo od oko 200 GWh. Na osnovu analize koja bi kao ulazne parametre uključila podatke sa srednjim vrijednostima iz poslednje dvije godine mogli bi očekivati da bi se u pomenutom izvještajnom periodu približili granici od 33%.

Važno je istaći da su ulazne veličine, od kojih zavisi procenat ostvarenja nacionalnog cilja, promjenjive kategorije što se može kao očigledan primjer reflektovati kroz mjesec januar o.g. kada je ostvarena potrošnja električne energije za više od 25 % od plana i kada je proizvodnja iz hidro svedena na minimum usled nepovoljnih vremenskih uslova koji su doveli do zaleđavanja jezera i vodotoka što će itekako imati posledicu na manji udio ostvarenja nacionalnog cilja. Budući da je Crna Gora postavila jasne smjernice za ekonomski razvoj očigledno je da će kao posledica toga u narednom period bit povećanje potrošnje svih vidova energije što kao uzročno posledičnu vezu ima smanjenje udjela obnovljivih u finalnoj potrošnji.

Uvažavajući navedeno, Ministarstvo ekonomije će u narednom periodu restriktivno ići prema novim projektima, osim obaveze da se do kraja sprovedu prethodno započete aktivnosti.

IZVJEŠTAJ
o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora
do 2020. godine
za period 2014 - 2015. godine

UVOD

Na osnovu Direktive 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23.04.2009. godine o podsticanju korišćenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktive 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (u daljem tekstu: Direktiva), Crna Gora je preuzela obavezu povećanja korišćenja energije iz obnovljivih izvora pri čemu bi u 2020. godini udio energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji trebao iznositi najmanje 33 %, razmatrano na nivou Evropske unije.

Članom 22. Direktive zahtjeva se od države članice da podnese Komisiji izvještaj o promociji i korišćenju energije iz obnovljivih izvora do 31.12.2011. godine te potom svake dvije godine. Šesti izvještaj, koji treba podnijeti do 31.12.2021. godine, je posljednji izvještaj koji je potrebno pripremiti.

Izvještaji države članice važni su za cjelovito praćenje razvoja politike obnovljive energije i usklađenosti države članice s mjerama navedenim u Direktivi i Nacionalnim akcionim planovima za korišćenje energije iz obnovljivih izvora energije svake države članice. Podaci koji su uključeni u ovim izvještajima poslužiće i za mjerenje uticaja opisanih u članu 23. Direktive.

Izvještaj o napretku Crne Gore u dijelu podsticanja i korišćenja energije iz obnovljivih izvora na temelju člana 22. Direktive, izrađen je prema Obrascu za izvještaje o napredovanju države članice u skladu sa Direktivom koja je dostupna na internet stranicama Uprave za energetiku Evropske komisije.

Svrha Obrasca je pomoći državi članici kako bi izvještaji bili potpuni, obuhvatali sve zahtjeve navedene u članu 22. Direktive i kako bi bili uporedivi s drugim izvještajima i s Nacionalnim akcionim planovima. Veći dio obrasca se oslanja na Obrazac za Nacionalne akcione planove za obnovljivu energiju.

Priprema Izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2014 - 2015. godine je sprovedeno u skladu s odredbama, pravilima za izračunavanje koji su navedeni u Direktivi 2009/28/EZ i Uredbi (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta.

U skladu sa obavezama koje Crna Gora ima kao članica Energetske zajednice, u novi Zakon o energetici („Službeni list Crne Gore“, broj 5/16 od 20.01.2016. godine) implementirana je Direktiva 2009/28/EK o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora, u dijelu koji se odnosi na električnu energiju i energiju za grijanje i/ili hlađenje. Novim Zakon o energetici je, shodno odredbama člana 19, propisano da sprovođenje akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora prati ministarstvo nadležno za poslove energetike i o njegovoj realizaciji svake druge godine Vladi i nadležnom organu Energetske zajednice dostavlja izvještaj. Izvještaj o realizaciji akcionog plana, pored ostalog, sadrži analizu ostvarivanja nacionalnog cilja u pogledu pojedinačnih udjela (električna energija, grijanje i hlađenje, saobraćaj) i ukupnog udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u izvještajnom periodu.

1. Sektorski i ukupni udjeli, kao i stvarna potrošnja energije iz obnovljivih izvora tokom prethodne dvije godine (2015. i 2014. godina) (Član 22. stav 1. tačka (a) Direktive 2009/28/EZ).

Tabela 1: Sektorski (električna energija, grijanje i hlađenje te saobraćaj) i ukupni udjeli energije iz obnovljivih izvora¹

	2015	2014
OIE-GiH ² (%)	37.02	37.35
OIE-E ³ (%)	46.32	45.17
OIE-T ⁴ (%)	-	-
Ukupan udio OIE ⁵ (%)	31.7	31.9
Od čega iz mehanizama saradnje ⁶ (%)	-	-
Višak za mehanizme saradnje ⁷ (%)	-	-

Tabela 1a: Tabela proračuna za udjele obnovljive energije svakog sektora u finalnoj potrošnji energije (ktoe)⁸

	2015	2014
(A) Bruto finalna potrošnja OIE za grijanje i hlađenje	99.1	88.1
(B) Bruto finalna potrošnja za električnu energiju iz OIE	125.7	147.7
(C) Bruto finalna potrošnja energije iz OIE-a u saobraćaju	-	-
(D) Ukupna bruto OIE-potrošnja ⁹	224.8	235.8
(E) Prenos OIE drugim državama članicama	-	-
(F) Prenos OIE iz drugih država članica i trećih zemalja	-	-
(G) Potrošnja OIE za ciljeve (D)-(E)+(F)	224.8	235.8

¹ Olakšava upoređenje s Tabelom 3. i Tabelom 4.a Nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju (NAP OIE).

² Udio obnovljive energije u grijanju i hlađenju: neposredna bruto potrošnja energije iz obnovljivih izvora za grijanje i hlađenje (kako je određeno u članu 5. stavu 1. tački (b) i članu 5. stavu 4. Direktive 2009/28/EZ podijeljena s bruto finalnom potrošnjom energije za grijanje i hlađenje. Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

³ Udio obnovljive energije u električnoj energiji: bruto finalna potrošnja električne energije iz obnovljivih izvora energije za električnu energiju (kako je određeno u članu 5. stavu 1. i članu 5. stavu 3. Direktive 2009/28/EZ) podijeljena s ukupnom bruto potrošnjom električne energije. Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

⁴ Udio obnovljive energije u saobraćaju: neposredna energija iz obnovljivih izvora potrošena u saobraćaju (uporedi član 5. stav 1. Tačku (c) i član 5. stav 5. Direktive 2009/28/EZ podijeljen s potrošnjom u saobraćaju) 1) nafte; 2) dizela; 3) biogoriva korištenog u drumskom i željezničkom saobraćaju i 4) električna energija u kopnenom saobraćaju (kao što je prikazano u redu 3 tablice 1). Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

⁵ Udio obnovljive energije u bruto finalnoj potrošnji energije. Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

⁶ Ukupan udio obnovljivih izvora energije (OIE) u procentima.

⁷ Ukupan udio obnovljivih izvora energije (OIE) u procentima.

⁸ Olakšava upoređenje s Tabelom 4.a NAP OIE-ova.

⁹ Prema čl. 5. stavu 1. Direktive 2009/28/EZ, gas, električna energija i vodonik iz obnovljivih izvora energije razmatraju se samo jednom. Nije dopušteno dvostruko računanje.

Tabela 1b: Ukupan stvarni doprinos (realizovani kapaciteti, ukupna proizvodnja električne energije) iz svake tehnologije obnovljive energije u Crnoj Gori radi ostvarivanja obavezujućih ciljeva za 2020. godinu te privremene okvirne smjernice za udjele energije iz obnovljivih izvora u električnoj energiji¹⁰

	2015		2014	
	MW	GWh	MW	GWh
Hidro ¹¹ :	669.2	1459.9	658.5	1716.1
bez pumpi				
<1MW	5.7	9.85	2.0	3.0
1MW–10 MW	14.5	35.7	7.5	26.1
>10MW	649.0	1414.4	649.0	1687.0
S pumpom				
miješane pumpne ¹²				
Geotermalna				
Solarna:				
fotonaponski	0.9	2.1	0.9	1.9
Koncentrirana solarna energija				
Plima, talasi, okean				
Vjetar:				
obalni				
pomorski				
Biomasa ¹³ :				
čvrsta biomasa				
biogas				
biotečnosti				
UKUPNO	669.2	1462.0	658.5	1718.0
Od čega u kogeneraciji				

Tabela 1c: Ukupan stvaran doprinos (bruto finalna potrošnja energije¹⁴) iz svake tehnologije obnovljive energije (u državi članici) radi ostvarivanja obavezujućih ciljeva za 2020. godinu i privremene okvirne smjernice za udjele energije iz obnovljivih izvora u grijanju i hlađenju (ktoe)¹⁵

	2015	2014
Geotermalna (isključivši geotermalnu toplotu niske temperature u primjenama toplotne pumpe)	-	-
Solarna	0.2	1.1
Biomasa ¹⁶ :	99.1	88.4
čvrsta biomasa	99.1	88.4
biogas	-	-
biotečnosti	-	-
Obnovljiva energija iz toplotnih pumpi:	6.2	4.9
- od čega aerotermalna	4.1	3.7
- od čega geotermalna	2.1	2.2
- od čega hidrotermalna	0	0

¹⁰ Olakšava upoređenje s Tabelom 10.a NAP OIE.

¹¹ Normalizovan u skladu s Direktivom 2009/28/EZ i metodologijom EUROSTAT-a..

¹² U skladu s novom metodologijom EUROSTAT-a.

¹³ U obzir uzeta biomasa u skladu s primjenjivim kriterijumima održivosti, uporedi član 5. stav 1. Direktive 2009/28/EZ zadnji podstav.

¹⁴ Izravna upotreba i daljinsko grijanje kako je određeno u članu 5.4. Direktive 2009/28/EZ.

¹⁵ Olakšava upoređenje s Tabelom 11. NAP OIE.

¹⁶ U obzir uzeta biomasa u skladu s primjenjivim kriterijumima održivosti, uporedi član 5. stav 1. zadnji podstav Direktive 2009/28/EZ.

UKUPNO	111.7	94.5
<i>Od čega daljinsko grijanje¹⁷</i>	-	-
<i>Od čega biomasa u domaćinstvima¹⁸</i>	88.1	75.1

Tabela 1d: Ukupni stvarni doprinos svake od tehnologija obnovljive energije (u državi članici) radi ostvarivanja obavezujućih ciljeva 2020. godine i privremene okvirne smjernice za udjele energije iz obnovljivih izvora u sektoru saobraćaja (ktoe)^{19, 20}

	2015	2014
Bioetanol/ bio-ETBE	-	-
<i>Od čega biogoriva²¹ Član 21.2</i>	-	-
<i>Od čega uvezeno²²</i>	-	-
Biodizel	-	-
<i>Od čega biogoriva²³ Član 21.2</i>	-	-
<i>Od čega uvezeno²⁴</i>	-	-
Vodonik iz obnovljivih izvora	-	-
Obnovljiva električna energija	-	-
<i>Od toga drumski saobraćaj</i>	-	-
<i>Od toga ne drumski saobraćaj</i>	-	-
Drugo (poput biogasa, biljnih ulja itd.)	-	-
<i>Od čega biogoriva²⁵ Član 21.2</i>	-	-
UKUPNO	-	-

¹⁷ Daljinsko grijanje i / ili hlađenje iz ukupne potrošnje obnovljivog grijanja i hlađenja.

¹⁸ Iz ukupne potrošnje obnovljivog grijanja i hlađenja.

¹⁹ Za biogoriva treba uzeti u obzir samo ona usklađena s kriterijumima održivosti, uporedi član 5. stav 1. zadnji podstav.

²⁰ Olakšava upoređenje s tablicom 12. NAP OIE.

²¹ Biogoriva koja su uključena u član 21. stav 2. Direktive 2009/28/EZ.

²² Iz ukupne količine bioetanola / bio-ETBE..

²³ Biogoriva koja su uključena u član 21. stav 2. Direktive 2009/28/EZ.

²⁴ Iz ukupne količine biodizela.

²⁵ Biogoriva koja su uključena u član 21. stav 2. Direktive 2009/28/EZ.

2. Preduzete mjere tokom prethodne dvije godine i/ili one planirane na nacionalnom nivou radi promocije korišćenja energije iz obnovljivih izvora uzimajući u obzir okvirne smjernice ostvarivanja ciljeva obnovljivih izvora energije kako je naznačeno u Nacionalnom akcionom planu korišćenja energije iz obnovljivih izvora (Član 22. stav 1. tačka (a) Direktive 2009/28/EZ))

Tabela 2: Pregled svih politika i mjera

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
1. Podsticajna cijena za električnu energiju proizvedenu u postrojenjima koja koriste obnovljive izvore energije i energetske postrojenjima za visokoefikasnu kogeneraciju (postrojenja povlašćenih proizvođača)	Finansijska	51,4 % električne energije iz OIE u bruto finalnoj potrošnji električne energije u 2020.	Investitori – Povlašćeni proizvođači	Postojeća	2010-
2. Prioritet u isporuci ukupne električne energije proizvedene u postrojenjima povlašćenih proizvođača prenosnom ili distributivnom sistemu	Regulatorna				
3. Izuzeće od naplate za usluge balansiranja sistema za povlašćene proizvođače od strane operatora sistema	Regulatorna				
4. Obavezni minimalni udio električne energije iz obnovljivih izvora energije u ukupnom snabdijevanju električnom energijom koji preuzima svaki snabdjevač električnom energijom	Regulatorna		Snabdjevači energijom i kupci-samosnabdjevači	Postojeća	2010-
5. Garancije porijekla	Regulatorna	Dokazivanje porijekla električne energije proizvedene iz OIE	Proizvođači električne energije iz OIE i visokoefikasne kogeneracije	Postojeća	2010-

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
6. Politike i programi podrške za promovisanje korišćenja obnovljivih izvora energije u sektorima grijanja i hlađenja	Regulatorna/ Finansijska	Veće korišćenje nacionalnog potencijala OIE za grijanje i hlađenje	Investitori	Postojeća	2015-
7. Uvođenje regulatornih energetske audita za sisteme grijanja i klimatizacije			Ministarstvo ekonomije, vlasnici zgrada i sistema grijanja i klimatizacije		
8. Obaveza za nove objekte u određenim klimatskim zonama da pokriju određenu kvotu svojih godišnjih potreba za sanitarnom toplom vodom iz sistema koji koriste obnovljive izvore energije (solarnih sistema)	Regulatorna	Veće korišćenje OIE u zgradama	Investitori; Projektanti termotehničkih sistema	Postojeća	2013-
9. Napredak u energetske efikasnosti pri izgradnji zgrada javnog sektora: GIZ Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu – Energetska efikasnost (ORF-EE) - Uspostavljanje platforme za integrisani monitoring i verifikaciju sprovođenja nacionalnih akcionih planova za energetske efikasnost Razvoj održivog korišćenja energije u Crnoj Gori (DSEU) - razvoj i sprovođenje relevantnog regulatornog okvira kako bi se unaprijedilo održivo korišćenje energije sa fokusom na sektor saobraćaja			Ministarstvo ekonomije; Ministarstvo finansija; Državni organi		
10. Uspostavljanje i primjena EE kriterijuma u javnim nabavkama roba i usluga, kao i kod kupovine i zakupa zgrada	Regulatorna	Veća energetske efikasnost	Ministarstvo ekonomije; Ministarstvo finansija; osobe zadužene za sprovođenje javnih nabavki	Postojeća	2013

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
<p>11. Programi podrške za veće korišćenje OIE u sektoru domaćinstava i drugim sektorima:</p> <p>MONTESOL - Beskamatna kreditna linija za ugradnju solarnih termičkih sistema za domaćinstva</p> <p>SOLARNI KATUNI - Projekat za instalaciju fotonaponskih solarnih sistema na katunima</p> <p>Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP) - Primjena mjera energetske efikasnosti u šest zdravstvenih i devet obrazovnih objekata</p> <p>Program energetske efikasnosti u javnim zgradama (EPPB) - Unapređenje energetske efikasnosti i poboljšanje uslova za boravak i rad u odabranim obrazovnim ustanovama (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole i studentski domovi)</p> <p>ENERGY WOOD II - Beskamatna kreditna linija za ugradnju sistema grijanja na moderne oblike biomase (pelet, briket) za domaćinstva</p>	Finansijska	Energetska i ekonomska ušteda; veće korišćenje OIE u zgradama; Stvaranje tržišta za korišćenje solarne energije, biomase	Investitori – domaćinstva; Kvalifikovani distributeri i instalateri; Banke	Postojeća i planirana	2011-
12. Program subvencija u nekim opštinama za ugradnju solarnih sistema u novim zgradama kroz smanjenje naknada za komunalno opremanje zemljišta	Finansijska	Povećano korišćenje OIE u zgradama	Investitori	Postojeća	2009-
13. Program podsticanja upotrebe sunčeve energije u turističkom sektoru			Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo održivog razvoja i turizma		2015-
14. Politike i programi podrške za promovisanje korišćenja obnovljivih izvora energije u saobraćaju (uključujući i obavezu plasiranja biogoriva na tržište)	Regulatorna Finansijska	10,2 % udio OIE u saobraćaju do 2020	Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, organi lokalne samouprave	Planirana	2015-
15. Infrastrukturne mjere u sektoru saobraćaja sa efektima energetske ušteda					
16. Studija – Akcioni plan energetske efikasnosti u saobraćaju					
17. Uspostavljanje i implementacije EE kriterijuma kod javnih nabavki vozila i saobraćajnih usluga u širem javnom sektoru					

2.a Opišite napredak u vrednovanju i poboljšanju upravnih postupaka u uklanjanju regulatornih i neregulatornih prepreka u razvoju obnovljive energije. (Član 22. stav 1. tačka (e) Direktive 2009/28/EZ)

Crna Gora je usvojila najvažnije dokumente (Energetska politika, Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine, Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine), a zadnji usvojeni dokument je Akcioni plan za implementaciju Strategije razvoja energetike do 2030. godine. Akcioni plan (AP) je komplementaran sa Strategijom budući da oba dokumenta imaju isti cilj: konkretizacija vizije razvoja energetike i identifikovanje načina pomoću kojih će ta vizija biti ostvarena. To su najvažniji dokumenti za razvoj obnovljivih izvora u Crnoj Gori. U decembru 2015. godine, Skupština Crna Gora je usvojila novi Zakon o energetici, koji prenosi načela Direktive o obnovljivim izvorima energije.

Ministarstvo ekonomije (Direktorat za energetiku) je odgovorno za praćenje realizacije Nacionalnog akcionog plana. Član 19. Zakona o energetici daje detaljan pregled procesa praćenja sprovođenja akcionog plana, koji uključuje temeljnu i stalnu procjenu svih procedura i podataka povezanih s proizvodnjom i distribucijom energije iz obnovljivih izvora.

2.b Opišite mjere u osiguravanju prenosa i distribucije električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije te u poboljšanju okvira ili pravila za snošenje ili podjelu troškova koji se odnose na povezivanje na mrežu i poboljšanje mrežne infrastrukture. (Član 22. stav 1. tačka (f) Direktive 2009/28/EZ))

Prema članu 107 Zakona o energetici, povlašćeni proizvođači imaju pravo prvenstva pri preuzimanju ukupno proizvedene električne energije u prenosni ili distributivni sistem, osim ako je ugrožena sigurnost rada sistema. Prema članu 112 navedenog zakona, u procesu upravljanja prenosnim sistemom, operator prenosnog sistema daje prednost pri preuzimanju električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije ili visokoefikasne kogeneracije u mjeri u kojoj to dozvoljava siguran i pouzdan rad elektroenergetskog sistema. Članom 116 utvrđeno je isto i za operatora distributivnog sistema.

U članu 175 Zakona o energetici, utvrđeno je da je operator prenosnog ili distributivnog sistema električne energije ili gasa dužan da izda saglasnost za priključenje na sistem i obezbijedi prioritet u priključenju energetskih objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, ako ne postoje tehnička ograničenja u prenosnom ili distributivnom sistemu i ako uređaji i instalacije objekta koji se priključuje ispunjavaju uslove utvrđene zakonom i tehničkim propisima.

Član 107 Zakona o energetici utvrđeno je da povlašćeni proizvođači imaju pravo na podsticajne mjere koje važe u trenutku podnošenja zahtjeva za sticanje privremenog statusa povlašćenog proizvođača, odnosno ako nije stekao privremeni status, na podsticajne mjere koje važe u trenutku podnošenja zahtjeva za sticanje statusa povlašćenog proizvođača električne energije. Ako operator prenosnog ili distributivnog sistema, zbog sigurnosti rada sistema ne može dati prednost povlašćenom proizvođaču, dužan je da o tome obavijesti Regulatornu agenciju za energetiku i odredi korektivne mjere za sprečavanje daljih uskraćivanja pristupa sistemu.

Postoji nekoliko opcija za raspodjelu troškova priključenja na mrežu. Države članice će vjerovatno izabrati jednu ili kombinaciju istih. Prema troškovima "dubokog" priključka, investitor postrojenja koja proizvodi električnu energiju iz obnovljivih izvora energije snosi nekoliko troškova vezanih za mrežnu infrastrukturu (povezivanje na mrežu, pojačanje mreže i proširenje). Drugi pristup su troškovi "plitkog" priključka, što znači da investitor snosi samo troškove povezivanja na mrežu, ali ne i troškove pojačavanja mreže i proširenja. Dalja varijanta je kada su svi troškovi povezivanja socijalizovani i pokriveni mrežnim tarifama.

U skladu sa Zakonom o energetici troškovi priključenja na prenosni sistem ili distributivni sistem plaća korisnik sistema. Prema proceduri za priključenje definisanoj u Pravilima za funkcionisanje

distributivnog sistema, investitor snosi troškove izdavanja uslova za priključenje, rješenja o davanju saglasnosti na to priključenje, troškove priključka, troškove izgradnje vodova i uređaja do tačke priključenja, troškove neophodnih intervencija u distributivnoj mreži potrebnih za pouzdan rad i isporuku električne energije proizvedene u elektranama.

Prema metodologiji za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za priključenje na distributivni sistem, povezivanje proizvodnih objekata na distributivni sistem je klasifikovano kao "nestandardni priključak". Obračun troškova za "nestandardni priključak" se vrši u okviru ekonomskog elaborata koji mora da bude pripremljen posebno za svaki priključak.

Troškovi za priključenje se utvrđuju u zavisnosti od vrste i obima posla kojeg treba izvršiti u cilju povezivanja objekta na distributivni sistem, u skladu sa sljedećim kriterijumima: odobrena instalisana snaga, naponski nivo mreže na koju se korisnik priključuje, udaljenost od postojeće mreže, broj faza, broj i vrsta mjernih uređaja, vrsta i presjek voda, vrsta opreme, vrsta uređaja i materijala koji se ugrađuju u skladu sa tehničkim propisima, potreba za pribavljanjem projekata i druge dokumentacije potrebne za izgradnju priključka i ostale radove. Troškovi za priključenje uključuju troškove za opremu, uređaje i materijal, troškove izvođenja radova, troškove mehanizacije i troškove za izradu tehničke dokumentacije.

Što se tiče priključenja na prenosni sistem, izgradnja objekata neophodnih za priključenje korisnika zasniva se na primjeni tipske opreme i tipskih tehničkih rješenja i u nadležnosti je korisnika sistema. Naknada za priključenje na prenosni sistem treba da pokrije sljedeće troškove: troškove za pripremu elaborata o priključenju na prenosni sistem, troškove revizije projektne dokumentacije, troškove nadzora OPS tokom izgradnje objekata i troškove tehničkog pregleda od strane OPS. Način obračuna ovih troškova pojedinačno je dat u metodologiji za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za priključenje na prenosni sistem.

Prema članu 176 Zakona o energetici, troškove izrade analize mogućnosti priključenja na sistem plaća operator prenosnog, odnosno distributivnog sistema električne energije ili gasa, a troškove izrade elaborata o priključenju na sistem, korisnik sistema.

Troškove za priključenje plaća korisnik sistema operatoru prenosnog ili distributivnog sistema. Pored toga, član 181 Zakona o energetici predviđa slučaj da korisnik sistema može da izgradi infrastrukturu za priključenje o svom trošku, koju kasnije nadležni operator prenosnog ili distributivnog sistema može preuzeti kada naknada bude isplaćena u cilju obezbjeđenja tehničko-tehnološkog jedinstva i sigurnosti funkcionisanja sistema. Prema članu 184, ako zbog tehničkih ograničenja nije moguće priključenje objekta korisnika na sistem, a u slučaju da planom razvoja nije predviđena izgradnja potrebne infrastrukture ili je planirana za kasniji period, operator prenosnog ili distributivnog sistema će u tim slučajevima dati saglasnost investitoru, budućem korisniku sistema da o svom trošku izgradi infrastrukturu potrebnu za priključenje objekta na sistem i da je preda nadležnom operatoru sistema u skladu sa zakonom. Prema članu 185, za preuzimanje infrastrukture u svoje vlasništvo, operator sistema otplaćuje naknadu u najviše 20 jednakih godišnjih rata sa dogovorenom kamatom koja će uvažiti stopu povrata na investicije i prosječnu kamatnu stopu na kredite za investicije OPS/ODS u godini u kojoj se utvrđuje iznos naknade. Pomenuti troškovi naknade, troškovi održavanja, razvoja i upravljanja infrastrukturom, nakon predaje na upravljanje i korišćenje, uračunavaju se u opravdane troškove djelatnosti operatora prenosnog ili distributivnog sistema.

3. Opišite sisteme podsticanja i druge mjere koje su na snazi, a koje se primjenjuju u promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora te izvijestite o razvoju korišćenih mjera s obzirom na one iznesene u Nacionalnom akcionom planu (Član 22. stav 1. tačka (b) Direktive 2009/28/EZ)).

Trenutno je na snazi Uredba o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije, koja je usvojena u drugoj polovini 2011. godine. U toku 2014. i 2015. godine Vlada je donijela Uredbu o izmjeni i dopuni

Uredbe o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije (Sl. list CG br. 28/14 i 79/15).

Kao program podrške električnoj energiji proizvedenoj iz obnovljivih izvora energije, Crna Gora je izabrala sistem garantovanog otkupa električne energije po podsticajnoj cijeni od povlašćenih proizvođača, u skladu sa Zakonom o energetici i usvojenim podzakonskim aktima. Operatori postrojenja koja proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora energije mogu dobiti status "povlašćenog proizvođača", a u skladu s tim stiču pravo na podsticajne cijene za proizvedenu električnu energiju pod zakonskim uslovima (Uredba o načinu sticanja statusa i ostvarivanja prava povlašćenog proizvođača električne energije i čl. 3. Uredbe o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije). Pored zagarantovanih cijena, povlašćeni proizvođači imaju prioritet u isporuci ukupne električne energije u prenosni ili distributivni sistem, a oslobođeni su i od plaćanja usluga balansiranja sistema. Operator tržišta električne energije, koji sklapa ugovore sa povlašćenim proizvođačima, zakonski je dužan kupovati električnu energiju od njih, u periodu od maksimalno 12 godina nakon sklapanja formalnog ugovora (član 105. Zakona o energetici). Tačan iznos određen je Uredbom o tarifnom sistemu i najviše zavisi od tipa OIE tehnologije. Prvi takav ugovor sklopljen je s privrednim društvom "Hidroenergija" d.o.o. Berane, 01.05.2014. godine.

Status povlašćenog proizvođača utvrđuje se rješenjem Regulatorne agencije za energetiku (RAE), nakon čega proizvođač energije sklapa s operatorom tržišta ugovor o otkupu električne energije iz obnovljivih izvora energije po podsticajnoj cijeni. Ugovor takođe navodi detalje poput predviđene godišnje proizvodnje, iznosa podsticajne cijene i odgovornosti u balansiranju sistema.

Podsticajnu cijenu za proizvedenu električnu energiju operator tržišta isplaćuje mjesečno povlašćenom proizvođaču na osnovu zaključenog ugovora o otkupu električne energije. Povlašćeni proizvođač je dužan da operatoru tržišta prije isplate dostavi garancije porijekla za cjelokupnu proizvedenu električnu energiju za koju je ostvario podsticaj. Operator prenosnog, odnosno distributivnog sistema dužan je da operatoru tržišta dostavlja podatke o proizvedenoj električnoj energiji u postrojenju za koje je energetska subjekat stekao pravo na podsticajnu cijenu (Član 9. Uredbe o tarifnom sistemu).

Tabela 3: Sistemi podsticaja za obnovljivu energiju za 2014. i 2015. godinu putem garantovanih otkupnih cijena (feed in tarife)

Sistemi podsticaja za obnovljive izvore energije, 2015		Po jedinici podsticaja (c€/kWh)	Ukupno (M€)*
Hidroelektrane do 3 GWh**			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	10.44	0.57
	Garantovane premije		
	Ponude		
Hidroelektrane od 3 GWh do 15 GWh			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji	***	
	Garantovane tarife		0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Hidroelektrane iznad 15 GWh			
Podsticajna cijena u skladu sa	Proizvodni podsticaji	***	
	Garantovane tarife		0.39
	Garantovane premije		
	Ponude		

Uredbom o tarifnom sistemu				
Elektrane na čvrstu biomasu iz šumarstva I poljoprivrede do 1 MW				
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	13.71	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na čvrstu biomasu iz drvno-prerađivačke industrije				
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	12.31	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na deponijski gas I gas iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda do 1 MW				
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	8.00	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na biogas do 1 MW				
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	15.00	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Solarne elektrane				
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	15.00	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Vjetroelektrane				
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	9.60	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Ukupan procijenjeni godišnji podsticaj u sektoru električne energije			-	0.96
Ukupan procijenjeni godišnji podsticaj u sektoru toplotne energije			-	-
Ukupan procijenjeni godišnji podsticaj u sektoru saobraćaja			-	-

* Količina energije proizvedena po jedinici podsticaja daje naznaku efikasnosti podsticaja za svaku vrstu tehnologije

** Ako je mala hidroelektrana izgrađena na postojećem cjevovodu ili brani, podsticajna cijena je smanjena na 80% od gore navedene vrijednosti (član 5. Stav 3. Uredba o tarifnom sistemu).

*** Podsticajne cijene za električnu energiju proizvedenu u malim hidroelektranama izračunavaju se po tarifnim stavovima, u skladu sa formulama datim u Tarifnom sistemu, koji su izraženi u c€/kWh i iznose:

TS1 za proizvedenu električnu energiju do 3,0 GWh 10,44
 TS2 za proizvedenu električnu energiju od 3,0 GWh do 15,0 GWh 7,44
 TS3 za proizvedenu električnu energiju iznad 15,0 GWh 5,04.

Sistemi podsticaja za obnovljive izvore energije, 2014		Po jedinici podsticaja (c€/kWh)	Ukupno (M€)*
Hidroelektrane do 3 GWh**			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	10.44	0.31
	Garantovane premije		
	Ponude		
Hidroelektrane od 3 GWh do 15 GWh			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji	***	
	Garantovane tarife		0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Hidroelektrane iznad 15 GWh			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji	***	
	Garantovane tarife		0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na čvrstu biomasu iz šumarstva i poljoprivrede do 1 MW			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	13.71	0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na čvrstu biomasu iz drvno-prerađivačke industrije			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	12.31	0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na deponijski gas i gas iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda do 1 MW			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	8.00	0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na biogas do 1 MW			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	15.00	0
	Garantovane premije		
	Ponude		

Solarne elektrane			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
		Garantovane tarife	15.00
		Garantovane premije	0
		Ponude	
Vjetroelektrane			
Podsticajna cijena u skladu sa Uredbom o tarifnom sistemu	Proizvodni podsticaji		
		Garantovane tarife	9.60
		Garantovane premije	0
		Ponude	
Ukupan procijenjeni godišnji podsticaj u sektoru električne energije		-	0.31
Ukupan procijenjeni godišnji podsticaj u sektoru toplotne energije		-	-
Ukupan procijenjeni godišnji podsticaj u sektoru saobraćaja		-	-

* Količina energije proizvedena po jedinici podsticaja daje naznaku efikasnosti potpore za svaku vrstu tehnologije

** Ako je mala hidroelektrana izgrađena na postojećem cjevovodu ili brani, podsticajna cijena je smanjena na 80% od gore navedene vrijednosti (član 5. Stav 3. Uredba o tarifnom sistemu).

*** Podsticajne cijene za električnu energiju proizvedenu u malim hidroelektranama izračunavaju se po tarifnim stavovima, u skladu sa formulama datim u Tarifnom sistemu, koji su izraženi u c€/kWh i iznose:

TS1 za proizvedenu električnu energiju do 3,0 GWh 10,44

TS2 za proizvedenu električnu energiju od 3,0 GWh do 15,0 GWh 7,44

TS3 za proizvedenu električnu energiju iznad 15,0 GWh 5,04.

3.1. Navedite podatke kako se električna energija proizvedena podsticajima dodjeljuje krajnjim kupcima za svrhe iz člana 3, stava 6 Direktive 2003/54/E7. (Član 22. Stav 1. Tačka (b) Direktive 2009/28/EZ).

Zakonom o energetici je predviđeno da se podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije bazira na podsticajnim mjerama. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora je podsticana za određene proizvođače („povlašćeni proizvođači“), prema članu 23 Zakona o energetici.

Svaki proizvođač koji dobije status povlašćenog proizvođača ima garantovan otkup proizvedene energije po fiksnoj cijeni u cijelom periodu tog statusa (12 godina, član 105).

Status povlašćenog proizvođača se može steći u skladu s članom 104 Zakona o energetici I u skladu s Uredbom o načinu sticanja statusa I ostvarivanja prava povlašćenog proizvođača električne energije. Svi povlašćeni proizvođači imaju pravo na otkupnu cijenu za energiju prema Uredbi o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz OIE I visokoefikasne kogeneracije, prioritet u isporuci proizvedene enegije u prenosni ili distributivni sistem, kao i izuzeće od troškova balansiranja.

Tarife zavise od vrste objekata, njihovih kapaciteta, godišnje proizvodnje i drugih faktora. Tarifni sistem utvrđuje podsticajne cijene za električnu energiju proizvedenu iz postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije i postrojenja za kogeneraciju na osnovu opravdanih troškova izgradnje ili rekonstrukcije, troškova rada i održavanja i povraćaja uloženi sredstava. Program podrške se finansira iz naknade koja se naplaćuje za svaki kWh električne energije kupljen od strane krajnjih kupaca. Prenos sredstava od potrošača do povlašćenih proizvođača vrši se na mjesečnom nivou preko operatora tržišta. Operator tržišta sklapa ugovor sa povlašćenim proizvođačima za kupovinu električne energije po podsticajnoj cijeni. Takođe, operator tržišta zaključuje ugovore sa snabdjevačima električnom energijom i kupcima-samosnabdjevačima o preuzimanju obaveznog udjela električne energije proizvedene u pogonima povlašćenih proizvođača u obimu

proporcionalnom udjelu električne energije kojom snabdijevaju svoje kupce u ukupnoj količini električne energije isporučene krajnjim kupcima u Crnoj Gori. Operatori prenosnog i distributivnog sistema su dužni da dostavljaju podatke o isporučenoj električnoj energiji od povlašćenog proizvođača i energiji preuzetoj od strane svakog snabdjevača električnom energijom. Tokom 2014. i 2015. godine, Operator tržišta jenaplaćivao svakom snabdjevaču, odnosno kvalifikovanom kupcu – samosnabdjevaču, količinu električne energije koju je preuzeo od povlašćenih proizvođača po odgovarajućim podsticajnim cijenama. Ministarstvo ekonomije je utvrđivalo naknadu za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije u skladu sa Pravilnikom o visini naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije koji proizilazi iz Uredbe o naknadi za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije na godišnjem nivou.

4. Navedite podatke, gdje je to moguće, o tome kako su sistemi podsticanja strukturirani da bi obuhvatili primjene OIE-a koje nude dodatne pogodnosti, kao i moguće više troškove, uključujući i biogoriva izrađena iz otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala? (Član 22. Stav 1. tačka (i) Direktive 2009/28/EZ)).

Trenutno nema takvih mjera. One su pod razmatranjem i pokušat će se kreirati sistem za njihovu implementaciju do kraja 2016.

5. Navedite podatke o djelovanju sistema garancija porijekla električne energije, grijanja i hlađenja iz OIE te preduzetih mjera za obezbjeđivanje pouzdanosti sistema i njegove zaštite od prevare. (Član 22 stav 1) tačka (d) Direktive 2009/28/EZ)).

Sistem garancija porijekla je regulisan Zakonom o energetici, Uredbom o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancija porijekla energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije i Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja registra garancije porijekla.

Garancija porijekla se ne smije izdati energetskom subjektu koji proizvodi toplotnu energiju za daljinsko grijanje i/ili hlađenje u postrojenju instalisane snage manje od 1 MW.

Garanciju porijekla izdaje Regulatorna agencija za energetiku na zahtjev proizvođača električne energije, za energiju proizvedenu u energetskom objektu koji koristi obnovljive izvore energije ili visokoefikasnu kogeneraciju, nakon pregleda tehničke dokumentacije i neposrednog uvida u rad objekta.

Operator prenosnog ili distributivnog sistema na koji je priključen objekat za koji se izdaje garancija porijekla, dužan je da Agenciji dostavi podatke o količini proizvedene električne energije, mjereno na mjestu isporuke prenosnom ili distributivnom sistemom.

Garancija porijekla se izdaje samo jednom za 1 MWh proizvedene električne energije. Period proizvodnje električne energije za koju se izdaje garancija porijekla ne može biti duži od 12 mjeseci. Garancija porijekla može se prenositi nezavisno od proizvedene električne energije na koju se odnosi, pri čemu, kako bi se obezbijedilo da se ta energija samo jednom prikaže kupcu, nije dozvoljeno višestruko računanje i prikazivanje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora.

Garancija porijekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije naročito sadrži:

- 1) podatke o energetskom izvoru iz kojeg je proizvedena energija i datume početka i kraja perioda proizvodnje za koji se garancija porijekla izdaje;
- 2) naziv, lokaciju, tip i instalisanu snagu energetskog objekta u kojem se proizvodi energija;
- 3) obim investicione podrške za energetski objekat, obim podsticaja za proizvedenu energiju iz tog objekta i podatke o načinu podsticanja;
- 4) datum puštanja energetskog objekta u pogon;
- 5) datum izdavanja i period važenja, kao i jedinstveni identifikacioni broj garancije porijekla i naziv države u kojoj je izdata.

Garancija porijekla električne energije proizvedene iz visokoefikasne kogeneracije naročito sadrži:

- 1) naziv, lokaciju, tip i instalisanu snagu energetskog objekta u kojem se proizvodi energija;
- 2) obim investicione podrške za energetski objekat, obim podsticaja za proizvedenu energiju iz tog objekta i podatke o načinu podsticanja;
- 3) datum puštanja energetskog objekta u pogon;
- 4) datum izdavanja i period važenja, kao i jedinstveni identifikacioni broj garancije porijekla i naziv države u kojoj je izdata;
- 5) donju toplotnu moć goriva koje se koristi za proizvodnju električne energije za koju se izdaje garancija porijekla;
- 6) svrhu za koju se koristi toplotna energija proizvedena u objektu visokoefikasne kogeneracije u kojem je proizvedena električna energije za koju se izdaje garancija porijekla;
- 7) uštedu primarne energije u procesu proizvodnje električne energije za koju se izdaje garancija porijekla;
- 8) podatke o količini proizvedene električne energije koja je proizvedena u skladu s kriterijumima i pravilima visoke efikasnosti;
- 9) količinu toplotne energije proizvedene zajedno sa električnom energijom.

Uredbom o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancija porijekla energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije ("Sl. list Crne Gore" broj 37/11) uređuje se način izdavanja, prenošenja i povlačenja garancija porijekla, podaci koji se navode u zahtjevu za izdavanje garancije porijekla, bliži sadržaj garancije porijekla i način dostavljanja podataka o količini isporučene električne energije prenosnom odnosno distributivnom sistemu. Registar izdatih garancija porijekla izdaje Regulatorna agencija za energetiku. Registar takođe sadrži podatke o stranim garancijama porijekla.

Garancija porijekla se izdaje u elektronskom obliku na proizvođačev zahtjev. Prema Zakonu o energetici, Regulatorna agencija za energetiku je odgovorna za Uredbu o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancija porijekla energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije. Agencija je 2014. godine postala posmatrač u Association of Issuing Bodies (AIB) te je preduzela sve korake koji dozvoljavaju transfere garancija porijekla iz zemalja Evropske Unije te Energetske Zajednice. Sve aktivnosti vezane za garancije porijekla izdate proizvođačima električne energije i visokoefikasne kogeneracije su jasno definisane zakonima kako bi se spriječila zloupotreba, poput dvostrukog izdavanja itd. Crnogorski operator tržišta energije u ovom slučaju ima važnu ulogu pri distribuiranju garancija porijekla prenošene s povlašćenih proizvođača na snabdjevače krajnjih korisnika u svrhu otkrivanja porijekla električne energije. Registar garancija porijekla je regulisan zakonima objavljenima na web stranici Regulatorne agencije za energetiku.

6. Opišite razvoj događaja tokom prethodne dvije godine u pogledu dostupnosti i upotrebe izvora biomase u energetske svrhe. (Članak 22. Stavak 1. Tačka (g) Direktive 2009/28/EZ).

U tabeli 4 prikazani su dostupni podaci.

Tabela 4: Ponuda biomase za energetska upotrebu

	Količina domaćih sirovina (*)		Primarna energija iz domaćih sirovina (ktoe)		Količina sirovina uvezenih iz EU (*)		Primarna energija iz sirovina uvezenih iz EU (ktoe)		Količina sirovina uvezenih izvan EU (*)		Primarna energija iz sirovina uvezenih izvan EU (ktoe)	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Biomasa za grijanje i hlađenje:												
Direktna nabavka drvene biomase iz šuma i drugog pošumljenog zemljišta za proizvodnju energije (sječe itd.)**	718,222.0 m ³	710,441.0 m ³	99.1	88.1	2.296,0 t	4,447.0 t	1	0.5				
Indirektno snabdijevanje drvnom biomasom za proizvodnju energije (ostaci i suproizvodi iz drvne industrije itd.)**	48,158.0 m ³	37,094.0 m ³	5.1	4.6	23.0 m ³	81.0 m ³	0.002	0.01				
Energetski usjevi (trave itd.) te brzo rastuće drveće												
Poljoprivredni nusproizvodi/ prerađeni ostaci i nusproizvodi ribarstva za proizvodnju energije **												
Biomasa iz otpada (komunalni, industrijski itd.) **												
Ostalo												
Biomasa za saobraćaj:												
Uobičajeni ratarski usjevi za proizvodnju biogoriva												
Energetski usjevi (trave itd.) te brzo rastuće drveće za biogoriva												
Ostalo												

* Iznos sirovine u m³ za biomasu iz šuma i u tonama biomase za biomasu iz poljoprivrede i ribarskih proizvoda

** Definicija kategorija biomase treba da bude shvaćena u skladu s tabelom 7. Poglavlja 4.6.1. Odluke Evropske Komisije C (2009) 5174 o uspostavi podloge za Nacionalni akcioni Plan pod Direktivom 2009/28/EC

Tabela 4a. Poljoprivredno zemljište za proizvodnju usjeva namjenjenih za proizvodnju energije (ha)

Korišćenje zemljišta	Površina (ha)	
	2015	2014
1. Zemljište korišćeno za ratarske usjeve (pšenica, šećerna repa itd.) I sjemenke za ulje (uljana repica, suncokret itd.)	-	-
2. Zemljište koje se koristi za brzorastuće drveće (vrbe, topole).	-	-
3. Zemljište korišćeno I za druge energetske usjeve kao što su trava, sirak I slično	-	-

Nema podataka o biljkama koje se uzgajaju za proizvodnju energije.

7. Navedite podatke o bilo kakvim promjenama u cijeni roba i upotrebi zemljišta u Vašoj državi članici tokom prethodne dvije godine, a koje su povezane s povećanom upotrebom biomase i drugih oblika energije iz obnovljivih izvora? Gdje je to moguće, navedite reference na mjerodavnu dokumentaciju o ovim uticajima u vašoj zemlji. (Članak 22. Stav 1. Tačka (h) Direktive 2009/28/EZ).

Gotovo da nema uticaja na cijene zbog povećanog korišćenja biomase i ostalih tipova OIE.

8. Opišite razvoj i udio biogoriva izrađenih od otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala I lignoceluloznih materijala. (Član 22. Stav 1. Tačka (i) Direktive 2009/28/EZ).

Tabela 5: Proizvodnja I potrošnja biogoriva iz člana 21. stava 2. (Ktoe)

Biogoriva iz članka 21. stava 2. ²⁶	2015	2014
Proizvodnja – Vrsta goriva X		
Potrošnja – Vrsta goriva X		
Ukupna proizvodnja biogoriva čl. 21.2.		
Ukupna potrošnja biogoriva čl. 21.2		
% udio goriva 21.2. u ukupnom OIE-saobraćaj		

U 2014. i 2015. godini nije bilo proizvodnje i potrošnje biogoriva dobijenih od otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala u saobraćaju.

9. Navedite podatke o procijenjenim uticajima na proizvodnju biogoriva i biotečnosti na bioraznolikost, izvore vode, kvalitet vode i kvalitet tla u vašoj zemlji tokom prethodne dvije godine. Navedite podatke o tome kako su ovi uticaji procjenjivani i reference na mjerodavnu dokumentaciju o tim uticajima u vašoj zemlji. (Član 22. Stav 1. Tačka (j) Direktive 2009/28/EZ).

Proizvodnja biogoriva nije planirana.

10. Procijenite neto uštede u emisiji gasova s efektom staklene bašte zahvaljujući upotrebi energije iz obnovljivih izvora (Član 22. Stav 1. Tačka (k) Direktive 2009/28/EZ).

²⁶ Biogoriva nastala iz otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala.

Doprinos smanjenju emisije gasova s efektom staklene bašte određen je prema projekcijama proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije, korišćenja obnovljivih izvora energije u saobraćaju i korišćenju obnovljivih izvora energije za grijanje i hlađenje do 2020.

Kako bi se utvrdio doprinos obnovljivih izvora energije u smanjenju emisije gasova s efektom staklene bašte, napravljena je procjena tzv. izbjegnute emisije CO₂ zbog korišćenja obnovljivih izvora energije umjesto fosilnih goriva. Izbjegnute emisije određuju se na način da se količine električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije, te obnovljive energije za grijanje i hlađenje te saobraćaj, što je navedeno u Nacionalnom akcionom planu, zamjene fosilnim gorivima i njihovim emisijama CO₂.

U proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora energije napravljeno je upoređenje s elektranama na fosilna goriva, a u procjeni emisija uzete su u obzir emisije CO₂ iz TE Pljevlja 1. Smanjena emisija CO₂ iz sektora grijanja i hlađenja pretpostavlja korištenje loživog ulja umjesto obnovljivih izvora energije.

Tabela 6: Procijenjene uštede na emisijama gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije (tCO₂eq)

Okolišni aspekti	2015	2014
Ukupna procijenjena neto ušteta na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije ²⁷	950,675.63	997,105.6
- Procijenjena neto ušteta na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive električne energije	531,583.2	624,664.8
- Procijenjena neto ušteta na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije u grijanju i hlađenju	419,092.4	372,440.8
- Procijenjena neto ušteta na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije u prevozu	-	-

11. Izvijestite (za prethodne dvije godine) i procijenite (za sve sljedeće godine do 2020. godine) višak/manjak proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u poređenju s okvirnim smjernicama koje bi mogle biti prenesene/izvezene u druge države članice i/ili treće zemlje, kao i procijenjeni potencijal za zajedničke projekte do 2020. godine. (Član 22. stav 1. tačka (l, m) Direktive 2009/28/EZ)).

Tabela 7: Stvarni i procijenjenih višak/manjak (-) proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u poređenju s okvirnim smjernicama koje bi mogle biti prenesene/izvezene u druge države članice i/ili treće zemlje u Crnu Goru (ktoe)^{28, 29}

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stvarni i procijenjenih višak/manjak (-) proizvodnje									

Nema planiranih prenosa/izvoza u druge države članice i/ili treće zemlje.

²⁷ O doprinosu gasa, električne energije i vodonika iz obnovljivih izvora energije treba se izvjestiti u zavisnosti od konačne upotrebe

(električna energija, grijanje i hlađenje ili saobraćaj) te se može izračunati samo jednom u odnosu na ukupne procijenjene neto uštede gasova s efektom staklene bašte.

²⁸ Molimo koristite stvarne brojke o višku proizvodnje za dvije godine prije podnošenja izvještaja i procjene za sljedeće godine do 2020. godine. U svakom izvještaju ugovorna strana može ispraviti podatke iz prethodnih izvještaja.

²⁹ Kod popunjavanja tabele, za proizvodnju deficita označiti manjak proizvodnje pomoću negativnih brojeva

11.1. Navedite pojedinosti o prenosu statističkih podataka, zajedničkim projektima i pravilima zajedničkih sistema podsticanja.

Nema planiranog prenosa statističkih podataka, kao ni učešća u zajedničkim projektima i zajedničkim sistemima podsticanja.

12. Navedite podatke o tome kako je procijenjen udio biološki razgradivog otpada u otpadu korišćenom u proizvodnji energije te koji su koraci učinjeni kako bi se poboljšale i provjerile te procjene. (Član 22. stav 1. tačka (n) Direktive 2009/28/EZ).

Biorazgradiv udio komunalnog čvrstog otpada, uključujući biootpad i deponijski gas – procjena teoretskog potencijala čvrstog otpada u CRES izvještaju je 710 TJ za cijelu Crnu Goru. Tehnički potencijal je 58,5 GWh. Trenutno nema dostupnih podataka o potencijalu upotrebe deponijskog gasa.

Biorazgradiv udio industrijskog otpada – korišćenje kanalizacionog metana za energetske svrhe takođe treba biti razmatran, bar za veće gradove gdje je kanalizaciona voda tretirana u postrojenjima za tretiranje otpadnih voda. Tehnički potencijal je procijenjen na oko 27 GWh/godina.